

46-ik sz. November 18. 1866.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:

SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:

EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészek rajzolják a németi RUSZ K.

Előfizetési-feltételek:

Pestre vagy vidékre postai küldéssel vagy házhoz hordással.

egész évre	6 ft — kr.
félszre	3 ft — „
negyedévre	1 ft 50 „

Előfizethet minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos pöttyös, egyezri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések és hirdetményi felteker a kiadóhivatalba (Barstok-csere 7-dik sz.)
és kérésre pedig a lap szerkesztőségébe (Debány-utca 1-és sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1866.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV

A. K. A. NYOMDASZÁLL.

TARTALOM

Cikkek: „Szabó Károly.“ — *1. kötet.* — „A nagyravágyó.“
(Tört. bassely.) *Deák Farkasról.* — „Egy magyar rab levele
a 17-dik századból.“ *K. Gyuláról.* — „Kirándulás Konstanti-
nápolyba.“ *Koss Ferencről.* — „Az atlanti távirtdal húzal.“
Reményi Antaltól. — „Bárá Beust.“ — „Egy hét története.“

V. Kötet. — „Vegyes közlemények.“ — „Ujdonságok.“ —
„Irodalom.“ — „Zenészet.“ — „Szerkesztői üzenetek.“
Képek: „Szabó Károly.“ — „B. Benzst, külügyminiszter.“
— „Az ő szerény a Boszporusról.“ — „A Boszporus Skutari-
ból.“ — „A háremben.“ — Mózes megmentetése a Nilusból.“
— „Képtalány.“

Ujdonságok.

„Zrínyi és Frangepán utolsó talál-
kozásán a bécsujhelmi börtönben“ című ezidei szí-
nes millapunknak megküldését már megkezdett ki-
adóhatalunk azon egyszéves t. előzetők számára,
kik e hép csomagolás díjával beküldötték a 30 kr.
A kik még nem küldötték volna be, azokat ezúttal
kérjük erre általában némi türelmet esdünk, ha a
képek rögtön nem jutnának kézhez, minthogy több
ezer csomagot a helybeli szekerpostán is csak több
részletben szállíthatnak rendeltetés helyére.

— (A nov. 19-én megnyitandó országgyűlésre)
bécsi hírek szerint kir. leirat fog érkezni, mely-
ben ki lesz jelentve, hogy a tizenötös bizottság
munkáját a kormány a kiegyezkedés alapjának
tekinti, de a mellett marad, hogy az osztrák ál-
lamadósság, az indirect adók s a hadsereg ügyei
mulhatlanul szigoruan „közös ügyek“ nek tekin-
tessenek.

— (A középduinai gőzhajó-társaság) nov. 14-én
tartotta közgyűlését a Köztelken, hol a részvénye-
sek nagy számmal jelentek meg. Szathmáry Ká-
roly mint titkár terjedelmes jelentést olvasott föl
a társulat állásáról. Az új hajók március elsején
indulnak meg; teherszállítók építésére 3000 új
részvényt fognak kibocsátani. Végül az állandó
választmányt alakították meg; elnök Hajós Jó-
zsef, alelnök Wahrmann M. lett.

— *(Mészáros Lázár első magyar hadügymi-
niszternek)* Szokoly Victor által sajtó alá ren-
dezett hagyományaiból Ráth Mór kiadásában már
megjelent a 2-dik füzet is, ára 1 ft. 40 kr., mely-
ben Mészáros 1848—1849 diki „Emlékiratai“ kez-
dődnék meg. Ezen rendkívül érdekes emlékiratok
történet-irodalmunkra nézve is nagy horderejűek,
minthogy azokban Mészáros már hadügyminisz-
teri állásánál fogva is sok oly részletet s adatot
sorol elő amaz emlékezetes napokról és szerep-
lő egyenéről, melyek eddig vagy ismeretlenek
valának, vagy az ő jobb értesítése szerint közöl-
ték. Bővebb ismertetést e rovat terjedelme nem
enged meg s azért csak e második füzet tartalom-
jegyzékét soroljuk itt elő: I. Fejezet: „Vízözön
előtti dolgok“, melyben Mészáros miniszterre ki-
nevezetése körülményeit beszéli el. II. „A mi-
niszter körülmény s a katonaságról beszél.“ III. „A
miniszter még mindig körültekint és a polgári
egyetembe vagja véleménye fejszejét.“ IV. „A
miniszter hivatala nyaklőit próbálja és vontatni
kezd.“ V. „A bonyolódások, a nyugtalanságok
kezdődnek.“ VI. „A miniszter collégái és az or-
szággyűlést megelőző események.“ VII. „Miniszte-
riális viták. Honvéd-kiállítás. A sorikatonaság ál-
lása és elhelyezése. A hadügy keresztjárásai s

egyebek“ VIII. „Az országgyűlés Arcképe. Nyel-
ve. A bécsi collegavali viszony. A hadügyminisz-
ter először mozdul ki és Pesten kívül is mutatja
magát. Nemzetőrség és más közbefont holmik.“
IX. „A bécs-pesti és pest-bécsi kölcsönös minisz-
terialis szeretet mutatványai. A pesti miniszterium
ildomossága a horvát kibékülés tárgyában, és en-
nek fiacója. Holmi jellemző események. Ország-
gyűlési vitakozások.“ X. „Dunántuli események.
Valami a határőrökről. A bécsi sereg vezénylété-
nek átvétele. Látogatás Péterváradon. Osztrák ha-
di gazdaság. Bács-bánati katonai viszonyok. A
bécsi és pesti kormány eljárásai“ stb. XI. „Dunán-
tuli dolgok. Da capo: holmi a magyar sereg tiszt-
jeiről. Magyar viszonyok a katonatisztek szolgál-
latára vonatkozólag. Országgyűlési küldöttség
Bécsbe. Az összes monarchia viszonyai. Ujjonozá-
si és finantörvény; ezek megtagadásának okai,
nehány más észrevétellel.“ XII. „Szenttamási vi-
szonyok. A bán visszahelyeztetése. Sz. Tamás os-
troma nem sikerül. Az ottani és a bánati viszo-
nyok iránti intézménynek. A szászok, oláhok
és székelyek futólagos megemlítése. Pétervárad
biztosítása. A várparancsnokságok más kevés apró-
ságokkal.“ — Ezen második füzetet már e hó
végén követi a harmadik. E munkának már tartal-
omjegyzéke is oly ajánlat, melynél jobbat olva-
sóközönségünknek nem nyujthatunk.

— (Pulszky Ferencet) a Bácskában az elhunyt
Szemző Nándor helyébe országgyűlési képviselőül
akarják fölkérni.

— (Egressy Gábor szobrára) Győrből Felső-
bükki Nagy Sándorné 5, s Gosztonyi Beatrix ur-
hölgy szintén 5, összesen 10 frtot küldöttek be
szerkesztőségünkhez, mely összeget az illető helyre
szolgáltattuk.

— (A magyar akadémia) mult hetfői ülésében
Tóth Kálmán tartott székfoglaló fölolvasást, „A
drámai nyelvről“ irt tanközlteményét adván elő.

— (A pesti állatkertnek) jelenleg 155 elmőse,
402 madara, 37 teknősbékája, összesen 597 állat-
ja van.

— (Példátlan botrány.) Schlesinger pesti nagy-
kereskedő irodáját a napokban P. Ottó mérnök
ur látogatta meg egy váltóval, mit a cég főnöke
átvevén, hirtelen Wertheim-szekrényébe zárt, és
azon ürügy alatt, hogy ezen váltó forgatójának
neve alatt nála egy más, már lejárt váltó is léte-
zik, sem pénzt fizetni érte, sem a váltót visszaadni
nem akarta. Az ebből fejlett szóváltásnak az lett
a vége, hogy a fiatal mérnököt a nagykereskedő
12 segéde által kidobatta. A városi főkapitányság
ez eljárásról értesülvén, a tetteseket drabantok ál-
tal rögtön bekísértette. Schlesinger ur társaival

Második évi folyam.

46. szám.

November 18. 1866.

Szabó Károly.

Azon férfi, kinek arcképét s rövid életirátát ez alkalommal közöljük, egyike ama kevészámú hazai történetbuvárainknak, kik a nemzet östörténetének tanulmányozásában nem légből kapott hypothesisek vagy tulzott nyelvrokonsági összekötésekből indulnak ki, hanem az egykoru, s habár csak töredékekben is fenmaradt történelmi kutfök nyomán törekszenek némileg elosztatni azon homályt, mely nemzetünk hajdankori élete fölött lebeg.

Szabó Károly az erdélyi muzeum - egyletnek alakulása (1859) óta könyvtárnoka, 1824-ben Békésmegyének Körös-

Tarcsa nevű helységében született. Már ifju éveiben a régi, különösen a görög remekirók örökszépsegü müvei képezték kedvence tanulmányait, melyekről férfi korában sem mondott le, s iro-

dalmunkat is a klasszikai világra vonatkozó számos dolgozattal gazdagítá; ezek közül itt csak nagy-körösi tanárkodása alatt kiadott szabatos fordítását : Sophocles „Oedipus királyát“ említjük meg.

Letevén 1845-ben Pesten az ügyvédi vizsgát, s egy évig magát Fiumében a tengerészeti pályára képezvén, irodalomtörténeti s

klasszikai tanulmányai közül 1848-ban őt is kiragadta az idők szelleme. A forradalom után ismét történelmi tanulmányait folytatá.

— Dolgoz tainak nagy része Toldy Ferenc „Uj Magyar Muzeum“ -ban látott napvilágot, ujabban pe-

Szabó Károly.

dig „A vezérek kora“ címü terjedelmes és az egykoru krónikások alapos tanulmányozása nyomain készült monographiája a „Budapesti Szemle“-ben. — Nem kevés érdemei vannak Szabó

Károlynak a nemzeti irodalomtörténet körül is. „Bibliographiája“ vagyis a legrégebb ismeretes magyar irodalmi termékek teljes könyvészeti címzete, a még fönnevő példányok birtokosai s más adatoknak fáradságosan összeszedett följegyzéseivel — egészen rendezve van kézíratai között. Azon régi magyar nyomtatványokat, melyek csak egy-két példányban, néha teljesen ismeretlenül, maradtak fenn, a muzeum részére megszerezvén, oly szép gyűjteményt állított össze, mely bármely nyilvános könyvtárnak diszére válnék. Egyik tudományos célból rendezett kirándulása alkalmával fedezte föl a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban Cserei „Logicátskájá“-nak egyetlen példányát.

Az erdélyi muzeum nagyterjedelmű könyvgyűjteményét oly szakértelemmel rendezte, hogy az ma e tekintetben az egyesült haza valamennyi nyilvános könyvtárát felülmulja. Az erd. muzeum elnöke,

Mikó Imre gróf megbízásából szerkeszté továbbá az általa megindított „Erdélyi történelmi adatok“ új folyamának első kötetét.

Különös becsesel birnak itészeti dolgozatai, melyekben a külföld, főleg pedig német szomszédaink elfogult egyoldalú tudósainak nézeteit élesen, néha metsző gunnyal cáfolgatja a „Budapesti Szemle“ több füzetében.

Szabó Károly a magyar akademiának 1858 óta levelező tagja. Neve a tudós külföld előtt sem ismeretlen, mert az öskori hun történet nagyhirű buvárának, Thierry Amadénak ő szolgáltatta a legtöbb adatot s kritikai megjegyzést, miről maga a francia tudós is elismerőleg nyilatkozik munkájában. Ugyancsak ő volt az, ki Thierrynek dolgozatait a magyar olvasó közönséggel megismertette.

—r—l.

A nagyra vágó.

Történelmi elbeszélés.

VII.

Vadászat nemes vadra.

Zólyomi pár napig ismerőseinél mulatott — Bükkösön Kemény Boldizsárnál, Kutyalván Szentpáli Jánosnál, és csak ápril 2-án estére érkezett Maros-Vásárhelyre. Itt sok baja volt, míg kiséréjét el tudta helyezni; a polgárok nagyon szívesen fogadták, de az egész város annyira tele volt vendégekkel, hogy Zólyomi katonáit csak két részre osztva tudták elhelyezni: egyik részét a mostani kis-utcába, másik részét a Sz.-György-utca végére; e tájon vett szállást Zólyomi is, minthogy pár napi nyugalom után Görgény felé akart menni. Másnap reggel meglátogatta Annát, s tőle úgy értesült, hogy az ifjuság kész hozzá csatlakozni, ha ő szükségesnek találja, s vele kivonul, a hová parancsolja. Nagy-Szabó Ferenc uram pedig, és Borsos uram sehogy sem érezték jól magukat Zólyomi jelenlétében, nem is ültek házaiknál, hanem inkább rokonaiknál vagy a várban, hol a fejdelem egy hadnagya, Vallon Péter, 50 lovas darabonttal tanyázott. Egész nap érkeztek a vadászatra hitt vendégek, s 3-án este maga a fejdelem is megjött, és Nagy-Szabó István házához szállott, kinek emeletes háza, — mint ott máig is mondani szokták — palotája volt.

Este már sötét kezdett lenni, midőn egy utról érkezett sáppadt nő Nagy-Szabó Ferenc uramhoz benyitva, Konc Mártonné után kérdezősködött. A házi gazda nem volt honn, most is a fejdelem körül

valami szolgálaton lehetett. Anna kissé jó kedvű volt, s az első szobában épen gyertyát gyújtott; kissé elbámult a fáradt, de szép ifju nőt látva:

— Mit akar lelkem, honnan jő, honnan ismer engem?

— Ez a levél mindent megmagyaráz.

— Üljön le kedvesem a tűz mellé, úgy látszik, megfáradott, szekere is hajtasson be, — s ki kiáltott a cselédeknek. Azzal olvasni kezdte a rövid levelet: „Ha kegyelmed annyira szereti Zólyomi uramat, mint azt hű nő tenni szokta, tegyen valamit érte, mentse meg, mert el akarják veszteni.“

Sz. M.

Annával majd hogy a világ felfordult!

— Ki írta e levelet?

— Azt csak akkor mondhatom meg, — felelt a reszkető Rózsa, — ha meggyőződöm, hogy a kivánt védelemre kegyed kész leend.

— Életemmel is kész vagyok védeni őt!

Rózsa kémkedve, bámulva, gyönyörrel s mégis irigységgel nézte a szép nőt. — Oh ez ismeri, ezt nem csalta meg, mint engemet! — gondolá.

— És ki írta e levelet? kérdé újból Anna.

— Szécsy Mária, Bethlen István özvegye.

— De mi fenyegetheti Zólyomit? S mi jögon avatkozik ez ügybe Szécsi Mária; miért félti ő Zólyomit?

— Talán ő is szereti, — mondá Rózsa csendesen.

— Lehet . . . úgy van, és te kedves gyermek, te is szereted? — látom szemeidből. Ki vagy te?

— Én Szőcsi Rózsa vagyok, Kolozsvárról.

— A Szőcsi Lőrinc leánya, kit bátyám annyiszor emlegetett és . . .

— Én vagyok . . . de mentsük meg Zólyomit.

— Csak az ellent ismernők.

Ekkor Rózsa elbeszélte annyit, a mennyit tudott, s Anna azonnal kendőt tett fejére, egy finom vadászkést kötött oldalára, s elment Zólyomi szállására. Zólyomi még a fejedelemnél volt, s úgy határozta, hogy kedden reggel fognak tovább indulni; — gyanúra semmi ok nem volt, mindenki szívélyesen, barátságosan fogadta.

Mikor Zólyomi haza ment, csak elbámult, hogy Annát remegve találta szállásán:

— Az isten szent nevére kérlek Zólyomi, menekülj, mert el van határozva, hogy veszedet eszközöljék.

— Hohó gyermekem, ki mesélt neked ilyeneket?

— Nézd e levelet.

— Ah, úgy-e, Szőcsi Mária? Tudom, ő mindig rémeket lát. Ne gondold vele. De hát nem is vagy féltékeny arra a szép asszonyra?

— Pedig volna okom a féltékenységre, mert a levelet egy rendkívüli követ hozta, egy ifju leánya, *Szőcsi Rózsa!*

Zólyomi kisse megdöbbsent. Ez nem tréfa! — idegen érzelmű városban, annyi ember között, kik közt barátja egy sincs, s bizni csak katonáiban lehet. Pillanatra a vész egész nagyságában állt előtte. Hivatta kedves hadnagyát, Gyertyánfi Mártont s kérdé, hogy mit csinál a legénység?

— Vigan vannak, uram! a polgárság nagyon szívesen látja, itatja.

— Ez rossz jel, — szólt Zólyomi. Rögtön tiltson el minden ivást és minden mulatást; — de nem, csak adjon rendelést, hogy a másik század jöjjön ide a felső városból, s üssön tanyát ablakom alatt. Rögtön, egy óra alatt minden ember itt legyen. Te meg kedves Annám, jer, ülj mellém. Igazán, annyira féltesz engemet, és Szőcsi Mária és a kis Rózsa? . . . Csodálatos! milyen bohó az ember. — Lásd, soha sem gondoltam erre, s most az jutott eszembe, hogy nem érdemlem meg jószágokat! De tudod-e, mire kérlek? Köpecit barátival együtt rendeld jó reggel hozzám, fegyveresen és lóval. Majd berendelem a szent-demeteri és sz.-annai őrséget, s visszaadom e kis ijesztési kölcsönt, mit az én kedveseimnek okoztak. Holnap este nagy vacsorát adok, s megköszönöm a fejedelem színe előtt e jó polgároknak, hogy

agyon akartak lövetni, s férjedet ablakom előtt kötettem fel. Haj! e nyomorú kutyák egy Zólyomi Dávidra akarnak ijeszteni!

A városi előljárók és a fejedelem tisztei s emberei közül senki sem hunyta be szemét, s aligha maga Rákóczy uram csöndesen szundikált, mert épen le akart dőlni, midőn mondták, hogy Zólyomi hirtelen parancsot adott katonái szállásváltogatására, s itt-ott egyes házaknál fiatal emberek öltöznek, fegyverkeznek. Zólyomi katonái egy óra alatt mind együtt voltak. Hajnalban valami 50—60 fiatal ember gyűlt Zólyomi szállására, de Köpecsi s néhány előkelő ifju hibázott. Reggelig, s reggel is, látszólag semmi sem történt. Zólyomi az urakat, a fejedelem ő nagyságát, Borsos Tamást, Nagy-Szabó Pétert és Ferencet s még több polgárt is vacsorára hitt meg. A mint a huszár elment, Anna elsápadt. Atyját is féltette.

— Jó atyám, nincs miért te elmenj, csak egy becsületből hittak meg; maradj te itthon, lesznek ott elegenden.

— Jó, jó édes leányom, — monda nyugodtan Nagy-Szabó Ferenc uram, de úgy megrettene leánya szavára, hogy mindjárt Borsos Tamáshoz szalada, s elmondá neki, hogy leánya mit mondott. Borsos uram sem rest, egyenesen a fejedelemhez ment, ki épen a reggelizést végezte, mi hideg récesültből és celnai borból állott; ott előadta rémülését, hogy t. i. őket már egyszer megfenyegette Zólyomi uram, s ma vacsorára hívja, — holott kötelelet ígért a nyakokra; és a dolgot minden módon megbeszéli; arra csak azt mondotta a fejedelem, hogy: „Borsos uram, megcsendesedik!“*) Tíz óra után Zólyomi a fejedelem szállására lovagolt, mely körülbelül a mostani sáros-utca végén ott állott, a hol a fiskális-ház vagyon. A mint Zólyomi lováról leszállott, s lábát a kapun betette, rögtön erős csapatok indultak meg az utcán s a kétes érzelmű polgárok házait körülfojták, s különösen az ifjabb embereket egymásután fogdosták; négyet, ötöt egy szekérre tettek, s aztán vitték kit Görgénybe, kit Radnótra, kit más királyi várba. Zólyomi csapata fegyverbe állott, s ezt csellel támadák meg, hirül vivén nekik, hogy Zólyomit el akarták fogni, s elszökött a mezőség felé. — Ekkor a harangokat félreverték, a polgárok mind lábra keltek s a városon iszonyu zaj és rémülés támadt; — közel nyolcszáz fejedelmi katona kerülgette Zólyomi katonáit. Gyarmati hírnököt küldött Zólyo-

*) Rákóczi György saját szavai.

Károlynak a nemzeti irodalomtörténet körül is. „Bibliographiája“ vagyis a legrégebb ismeretes magyar irodalmi termékek teljes könyvészeti címzete, a még fennlevő példányok birtokosai s más adatoknak fáradságosan összeszedett följegyzéseivel — egészen rendezve van kéziratai között. Azon régi magyar nyomtatványokat, melyek csak egy-két példányban, néha teljesen ismeretlenül, maradtak fenn, a muzeum részére megszerezvén, oly szép gyűjteményt állított össze, mely bármely nyilvános könyvtárnak díszére válnék. Egyik tudományos célból rendezett kirándulása alkalmával fedezte föl a marosvásárhelyi Teleki-könyvtárban Cserei „Logicátskájá“-nak egyetlen példányát.

Az erdélyi muzeum nagyterjedelmű könyvgyűjteményét oly szakértelemmel rendezte, hogy az ma tekintetben az egyesült haza valamennyi nyilvános könyvtárát felülmulja. Az erd. muzeum elnöke,

Mikó Imre gróf megbízásából szerkeszté továbbá az általa megindított „Erdélyi történelmi adatok“ új folyamának első kötetét.

Különös becszel birnak itészeti dolgozatai, melyekben a külföld, főleg pedig német szomszédaink elfogult egyoldalú tudósainak nézeteit élesen, néha metsző gunnyal cáfolgatja a „Budapesti Szemle“ több füzetében.

Szabó Károly a magyar akademiának 1858 óta levelező tagja. Neve a tudós külföld előtt sem ismeretlen, mert az öskori hun történet nagyhirű buvárának, Thierry Amadénak ő szolgáltatta a legtöbb adatot s kritikai megjegyzést, miről maga a francia tudós is elismerőleg nyilatkozik munkájában. Ugyancsak ő volt az, ki Thierrynek dolgozatait a magyar olvasó közönséggel megismertette.

—r—l.

A nagyravágyó.

Történelmi elbeszélés.

VII.

Vadászat nemes vadra.

Zólyomi pár napig ismerőseinél mulatott — Bükkösön Kemény Boldizsárnál, Kutycfalván Szentpáli Jánosnál, és csak ápril 2-án estére érkezett Maros-Vásárhelyre. Itt sok baja volt, míg kisérést el tudta helyezni; a polgárok nagyon szívesen fogadták, de az egész város annyira tele volt vendégekkel, hogy Zólyomi katonáit csak két részre osztva tudták elhelyezni: egyik részét a mostani kis-utcába, másik részét a Sz.-György-utca végére; e tájon vett szállást Zólyomi is, minthogy pár napi nyugalom után Görgény felé akart menni. Másnap reggel meglátogatta Annát, s tőle úgy értesült, hogy az ifjuság kész hozzá csatlakozni, ha ő szükségesnek találja, s vele kivonul, a hová parancsolja. Nagy-Szabó Ferenc uram pedig, és Borsos uram sehogy sem érezték jól magukat Zólyomi jelenlétében, nem is ültek házaiknál, hanem inkább rokonaiknál vagy a várban, hol a fejdelem egy hadnagya, Vallon Péter, 50 lovas darabonttal tanyázott. Egész nap érkeztek a vadászatra hitt vendégek, s 3-án este maga a fejdelem is megjött, és Nagy-Szabó István házához szállott, kinek emeletes háza, — mint ott máig is mondani szokták — palotája volt.

Este már sötét kezdett lenni, midőn egy utról érkezett sáppadt nő Nagy-Szabó Ferenc uramhoz benyitva, Konc Mártonné után kérdezősködött. A házi gazda nem volt honn, most is a fejdelem körül

valami szolgálaton lehetett. Anna kissé jó kedvű volt, s az első szobában épen gyertyát gyújtott; kissé elbámult a fáradt, de szép ifju nőt látva:

— Mit akar lelkem, honnan jő, honnan ismer engem?

— Ez a levél mindent megmagyaráz.

— Üljön le kedvesem a tűz mellé, úgy látszik, megfáradott, szekere is hajtasson be, — s ki kiáltott a cselédeknek. Azzal olvasni kezdte a rövid levelet: „Ha kegyelmed annyira szereti Zólyomi uramat, mint azt hü nő tenni szokta, tegyen valamit érte, mentse meg, mert el akarják veszteni.“

Sz. M.

Annával majd hogy a világ felfordult!

— Ki írta e levelet?

— Azt csak akkor mondhatom meg, — felelt a reszkető Rózsa, — ha meggyőződöm, hogy a kivánt védelemre kegyed kész leend.

— Életemmel is kész vagyok védeni őt!

Rózsa kémkedve, bámulva, gyönyörrel s mégis irigységgel nézte a szép nőt. — Oh ez ismeri, ezt nem csalta meg, mint engemet! — gondolá.

— És ki írta e levelet? kérdé újból Anna.

— Szécsy Mária, Bethlen István özvegye.

— De mi fenyegetheti Zólyomit? S mi jögon avatkozik ez ügybe Szécsi Mária; miért félti ő Zólyomit?

— Talán ő is szereti, — mondá Rózsa csendesen.

— Lehet . . . úgy van, és te kedves gyermek, te is szereted? — látom szemeidből. Ki vagy te?

— Én Szőcsi Rózsa vagyok, Kolozsvárról.

— A Szőcsi Lőrinc leánya, kit bátyám annyiszor emlegetett és . . .

— Én vagyok . . . de mentsük meg Zólyomit.

— Csak az ellent ismernők.

Ekkor Rózsa elbeszélte annyit, a mennyit tudott, s Anna azonnal kendőt tett fejére, egy finom vadász-ként kötött oldalára, s elment Zólyomi szállására. Zólyomi még a fejedelemnél volt, s úgy határozták, hogy kedden reggel fognak tovább indulni; — gyanúra semmi ok nem volt, mindenki szívélyesen, barátságosan fogadta.

Mikor Zólyomi haza ment, csak elbámult, hogy Annát remegve találta szállásán:

— Az isten szent nevére kérlek Zólyomi, menekülj, mert el van határozva, hogy vesztedet esz közöljék.

— Hohó gyermekem, ki mesélt neked ilyeneket?

— Nézd e levelet.

— Ah, úgy-e, Szőcsi Mária? Tudom, ő mindig rémeket lát. Ne gondold vele. De hát nem is vagy féltékeny arra a szép asszonyra?

— Pedig volna okom a féltékenységre, mert a levelet egy rendkívüli követ hozta, egy ifju leányka, *Szőcsi Rózsa!*

Zólyomi kisse megdöbbsent. Ez nem tréfa! — idegen érzelmű városban, annyi ember között, kik közt barátja egy sincs, s bizni csak katonáiban lehet. Pillanatra a vész egész nagyságában állt előtte. Hivatta kedves hadnagyát, Gyertyánffy Mártont s kérdé, hogy mit csinál a legénység?

— Vigan vannak, uram! a polgárság nagyon szívesen látja, itatja.

— Ez rossz jel, — szolt Zólyomi. Rögtön tiltson el minden ivást és minden mulatást; — de nem, csak adjon rendelést, hogy a másik század jöjjön ide a felső városból, s üssön tanyát ablakom alatt. Rögtön, egy óra alatt minden ember itt legyen. Te meg kedves Annám, jer, ülj mellém. Igazán, annyira féltesz engemet, és Szőcsi Mária és a kis Rózsa? . . . Csodálatos! milyen bohó az ember. — Lásd, soha sem gondoltam erre, s most az jutott eszembe, hogy nem érdemlem meg jószágokat! De tudod-e, mire kérlek? Köpecit barátival együtt rendeld jó reggel hozzám, fegyveresen és lóval. Majd berendelem a szent-deme-teri és sz.-annai őrséget, s visszaadom e kis ijesztési külsőnt, mit az én kedveseimnek okoztak. Holnap este nagy vacsorát adok, s megköszönöm a fejedelem színe előtt e jó polgároknak, hogy

agyon akartak lövetni, s férjedet ablakom előtt kötettem fel. Haj! e nyomorú kutyák egy Zólyomi Dávidra akarnak ijesztetni!

A városi előjárók és a fejedelem tisztei s emberei közül senki sem hunyta be szemét, s aligha maga Rákóczy uram csöndesen szundikált, mert épen le akart dőlni, midőn mondták, hogy Zólyomi hirtelen parancsot adott katonái szállásváltoztatására, s itt-ott egyes házaknál fiatal emberek öltöznek, fegyverkeznek. Zólyomi katonái egy óra alatt mind együtt voltak. Hajnalban valami 50—60 fiatal ember gyült Zólyomi szállására, de Köpeci s néhány előkelő ifju hibázott. Reggelig, s reggel is, látszólag semmi sem történt. Zólyomi az urakat, a fejedelem ő nagyságát, Borsos Tamást, Nagy-Szabó Pétert és Ferencet s még több polgárt is vacsorára hitt meg. A mint a huszár elment, Anna elsápadt. Atyját is féltette.

— Jó atyám, nincs miért te elmenj, csak úgy becsületből hittak meg; maradj te itthon, lesznek ott elegenden.

— Jó, jó édes leányom, — mondá nyugodtan Nagy-Szabó Ferenc uram, de úgy megrettene leánya szavára, hogy mindjárt Borsos Tamáshoz szalada, s elmondá neki, hogy leánya mit mondott. Borsos uram sem rest, egyenesen a fejedelemhez ment, ki épen a reggelizést végezte, mi hideg récesültből és celnai borból állott; ott előadta rémülését, hogy t. i. őket már egyszer megfenyegette Zólyomi uram, s ma vacsorára hívja, — holott kötelelet ígért a nyakokra; és a dolgot minden módon megbeszéli; arra csak azt mondotta a fejedelem, hogy: „Borsos uram, megcsendesedik!“*) Tíz óra után Zólyomi a fejedelem szállására lovagolt, mely körülbelül a mostani sáros-utca végén ott állott, a hol a fiskális-ház vagyona. A mint Zólyomi lováról leszállott, s lábát a kapun betette, rögtön erős csapatok indultak meg az utcán s a kétes érzelmű polgárok házait körülfozták, s különösen az ifjabb embereket egymásután fogdosták; négyet, ötöt egy szekérre tettek, s aztán vitték kit Görgénybe, kit Radnótra, kit más királyi várba. Zólyomi csapata fegyverbe állott, s ezt csellel támadák meg, hirül vivén nekik, hogy Zólyomit el akarták fogni, s elszökött a mezőség felé. — Ekkor a harangokat félreverték, a polgárok mind lábra keltek s a városon iszonyu zaj és rémülés támadt; — közel nyolcszáz fejedelmi katona kerülgette Zólyomi katonáit. Gyarmati hírnököt küldött Zólyo-

*) Rákóczi György saját szavai.

miután, s az visszajövén, mondá: hogy sehol sincs, de hogy a kék darabontok mind nagyobb csapatokban jönnek; Köpecit és társait még az éj idején csendesen elfogták, s nem volt vezér; végre Zólyomi katonái épen azt tették, a mit az ellenfél akart, mert a fejedelem szorosán megtiltá a vérontást, s csakis végső esetre volt szorítva a támadás. — Gyarmati ugyanis katonáival együtt a rózsá-utcának vágott, s a hidakon át a mezőségre, s úgy később haza vonult. Ez már dél körül lehetett — a lármaharang megszűnt, a katonacsapatok portyázása gyérülni kezdett, s délután 2 óra tájban már csak egy háromszáz főből álló hadoszlop állt a piacon. A bámulók is oszlani kezdettek, s a város kezdé régi alakját felölteni ujra.

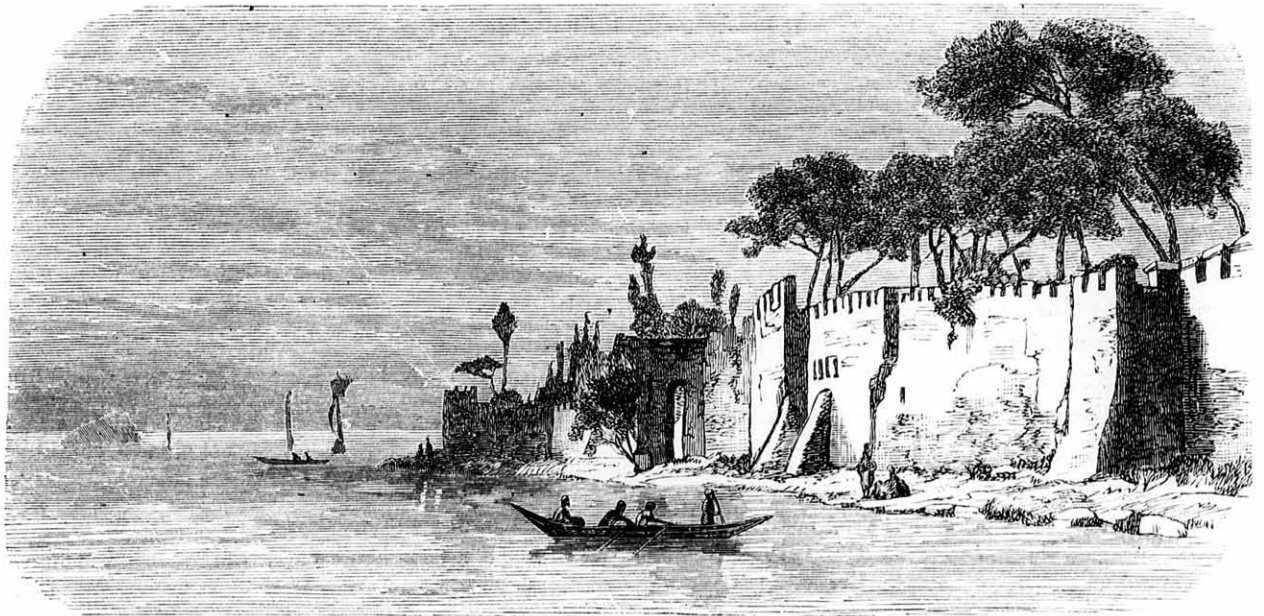
Zólyomi, a mint a nagy terembe lépett, csak ak-

zem magamat, hogy minden katonai szolgálmat és tisztemet elbocsátom, váraimat leszereltetem, s a hová kívántatik, fejedelmi örséget fogadok, a székelyek tábornokságáról lemondok.“

— Soha! — egyetlen árva szót sem irok alá, inkább a vérpadra lépjek, mintsem ily nyomorult iratot alá irjak Erre Kassai István uram egy oldalajtón kopogott, s Vallon Péter, a kék darabontok egyik hadnagya lépett be tizenkét fegyveres szolgálta kíséretében, s Zólyomit a törvény nevében fogolynak nyilvánítván, kardját kérte. Zólyomi szó nélkül oda adta, s aztán egy mellékszobába vezették.

Ily vadászatokat tartottak azon időkben is a nemes akra.

* * *

Az ó-szerály a Boszporosról. (A „Kirándulás Konstantinápolyba“ c. cikkhez.)

kor vette észre az ünnepélyes komor arcokat, s akkor gondolt arra, hogy csak négy legénnyel kísérteté magát, s egy apródja jött el, ki ajtót nyisson. Háta megett pedig minden szobából kék darabontok jöttek elő. Helyzetével azonban nem volt eléggé tisztában, azt hitte, megakarják rohanni, s kezét kardjára tette, s úgy állt a terem elején. Aztán szó nélkül a fejedelem szobájába indult; Sárosi János uram állt elibe: „A felséges fejedelem ma senkit sem fogadhat el, annyival kevésbbé Zólyomi uramat, — szól Sárosi gúnyval, — ki éjszakánk idején meg akarja támadni a fejedelem személyét. Ennélfogva mig ez iratot Zólyomi uram alá nem írja, a fejedelem ő nagysága színe elébe nem járulhat. „Sárosi várta, hogy valamit feleljen, de Zólyomi egy szót sem szólt.

Az irat pedig így szólt: „Én alulirt kötele-

Elbeszélésünk kiegészítése végett idézünk néhány sort Nagy Szabó-Ferenc hátrahagyott naplójából, melynek egy hű másolata a Maros-Vásárhelytől lévő Teleky-könyvtárban őriztetik.

„Az napon vacsorára is hivatott minket, Borsos bátyámat, Nagy-Szabó Pétert és engemet Nagy-Szabó Ferencet. De elhittem én azt, hogy a vacsora mellett minden gonosz akaratját s boszuját rajtunk kitöltötte volna. Ha életünk megmaradott volna is, siralmas lett volna nekünk; nem éltünk volna e világon, — tudok annyit benne. De a seregek ura Istene gondot viselt volt — ő reá is, mi reánk is. Csakhamar délután szép nászszal kísérek házamhoz szállására! És így elfelejté a vig vacsorát, hanem neki keserűre fordula, mi nékiünk pedig nagy örömünkre. Legyen áldott az urnak szent neve érette.“

„Német és magyar gyalogok kísérek ide szeg-letházamhoz, a kibem most lakom, és egy éjjel itt hála nagy őrizet alatt. De másnap virradván, Toldalagi Mihály elvivé egy hintón Fogarasba; de Segesváratt vertek erős vasat lábaira. Azután egykorban gyűlés lett Fejérvárott, és a fejedelem világos bizonyságokkal megbizonyította, hogy el akarta árulni, és hogy itt Vásárhelytt a Gyarmati Márton hadnagysága alatt való katonákat elhivatta — ki ugyan el is szökék este felé a százával.“

Zólyomival nem tudták eleinte, hogy mit tegyenek. Keveset beszélt ő nagysága, írja Szabó Ferenc „de látta nagy busulását a fejedelemnek Borsos bátyám.“ Végre elhatározták, hogy Fogarasba

s Rózsa nem is láthaták többé soha a könnyelmű, de kedves, s a jókedvű, de oly hirtelen szerencsétlenné vált Zólyomit. Más nap, a mint írja Nagy Szabó Ferenc, el is vitték Fogarasba.

„A nagy ember bukása — írja jeles történészünk Kővári — roppant sensációt idézett elő. A békétlenek Rákóczit újabb zavarokba hozzák. Ifj. Székely Mózes, Petki Ferenc, Maróthi Horváth György, Szabó András stb. a portára futottak, és sürgették Székely Mózes fejedelemmé neveztetését. Rákóczi, hogy legalább Zólyomit megsemmisítse, Fogaras várából kihozatá, s az augusztus 21-én megnyilt országgyűlés elibe állittatá Fejérvártt. Sárosi János fiskális direktor által bevádoltatá, s bár kénesi Gál Ferenc egy hosszú napon át védel-

A Boszporus Skutariból. (A „Kirándulás Konstantinápolyba“ c. cikkhez.)

vigyék, de a mint nem várták ily hirteleni önmegadását, nem is hittek őszinteségében és keményen őrizteték. A város közepén nyílt helyen eső, s jól bekerített házhoz vitték éjszakára, honnan a nőket Szabó Ferenc uram előre elküldötte egyik testvéréhez, Szilágyi Jánosnéhoz, s a szegény Anna

mezé, végre is nótázták. Zólyomi minden javait elveszté, csakis nejéről iktári Bethlen Katáról gondoskodtak, s azzal Kővárba vivék, hol tragikus életét 1649-ben, aug. 1-én, fogságban végezte be.“

(Vége. követk.)

Deák Farkas.

Egy magyar rab levele a 17-dik századból.

Kivül: Adassék e levelem Szécsény várában a nemes és nemzetes Jakabházi Ötvös Gáspár uramnak, nekem kedves sógor uramnak hűségesen kezébe.

Belől: Köszönetem után kívánok Istentől kegyelmednek minden jókat megadatni nagy boldogul.

Én édes sógorom, továbbá csak e dolog felől költetik kegyelmedet megtalálnom e nyomorult rabságomban, hogy mivelhogy tudod az én keserves állapotomat, kérlek az istenre, hogy ne hagyjon kegyelmed, hanem törekedjék, hogy érettem valamit s valahogy egy rabot küldjetek érettem, mert különben nem lehet szabadulásom, hanemha

egy rabot küldetek be érettem; csak egy szava leszen neki a vezér előtt, kiadnak neki. Im az urnak ő nagyságának is irtam egy cédulát, Balassi Ferenc uramnak, hanem kérem kegyelmedet is, hogy kegyelmed szóljon az urnak ő nagyságának, hogy meghagyja, hogy egy rabot küldjenek be érettem. Továbbá azon is kérem kegyelmedet édes sógorom, hogy kegyelmed a szegény feleségemet is a gyermekemmel együtt ne hagyja, hanem hogy legyen gondjuk viselője, tutora, míg az isten megszabadít a kegyelmetek embersége által. Hiszen ha mindenem is elkel is, nem gondolok vele, csak szabaduljak meg a kegyelmetek embersége által s törekedjék kegyelmetek érettem. Ezzel isten tartsa kegyelmedet édes sógorom jó egészségben, minden kegyelmedhez tartozókkal egyetemben. Költ Kustacinápolyban, pünkösöd előtt egy héttel, a császár gályájában. Kegyelmednek szeretettel szolgál a kegyelmed sógora — *Széchenyi Patkó Tamás*.

Kegyelmedtől választ várok, mindenkor nekem jóakaró sógor uramtól.

Kívül a legutolsó oldalon: Édes sógor ur, mondja s ajánlja szolgálatját a szegény Kovács Géczy én általam a szegény édesatyjának, édes szülő anyjának, több atyafiainak; megszabadulása után az istenért holtig kéri; reménykedik, hogy ne hagyják, hanem keressenek valami módot szabadulásában; ne nézzenek az ő gonoszságát, ha valamiben találta véteni, mert itt nyomorog velünk. Adja kegyelmed értésére tutorának.

E levél eredetije a Komáromi Pap család, mint Patkó Tamás vér- és jogutódjának pálfalvi levéltárában található. Egyéb iratokból ezenfelül még az is kitűnik, hogy említett rab egy öt forinton vásárolt muzulmán fogolyért kicseréltetvén, honába visszavándorolt. Azon idő, melyben e szomorú történet lefolyt, — miként azt egy perhez csatolt okmányok tanúsítják, — 1660-tól 1670-ig terjed.

Közli: *K. Gyula*

Kirándulás Konstantinápolyba.

— 1866. szept.—okt. —

I.

(Elindulás Bukurestből. — A Kolentina-tó és I. Rákóczi György. — Havasalföldi aszály. — Braila és a „Tibisko.” — Galac, a hajdani Eteköz. — Görög ujoncok. — Kellemetlen kaland. — Vád-ungur, vagy Magyarrev. — Galaci magyarok; templomuk. — Székely kivándorlók s az erdélyi ipar jövője. — A Duna torkolata s a tenger. — Várna és Utászló emlékköve. — A Bosporus. — Konstantinápolyi magyarok. — Eső és az Aranyzarv este. —)

Szeptember 17-én Konstantinápoly felé keltem útra, nőmmel, ennek egy barátnéja és kedves férje társaságában. Eszünk ágában sem volt, hogy itt hagyandó honfitársaink ez utvonalon is búcsúvetelre elkisérjenek, és mégis úgy lön. Jól tudták ők, hogy Konstantinápolyba is magyarokhoz megyünk, kik egykor köztünk éltek, vagy kik 18 év óta dalolják ott annyi idegen között: „szülőföldem szép határa, meglátlak-e valahára?”

Alig vettük magunkat észre, s ime körül voltunk véve a hű barátok és barátnők rajától, Bukurestől fél órányi távolságra, a *Kolentina-tó* partján, ama történeti nevezetességű helyen, hol egykor *Máté Basszaráb* oláhországi vajda és *I. Rákóczi György* erdélyi fejedelem segédsergei a tóba futasztották volt bele *Máté* vetélytársának, *Ráduly* moldovai vajdának seregeit, mikor ő maga is csak hajadon fővel szaladhatott vissza hazájába. Egy zárda örökíti még ma is e győzelem emlékét, a tó balpartján, melyet *Máté* építtetett, elnevezvén azt *monasztira plombuitó*-nak, — ólmos-zárdának, — mert itt érezték a moldovánok a magyar és oláh

ólmogolyóknak pusztító hatását. E zárda közelében van a *zálhána* — hús-vágó szék, — hol ilyen őszi napokon több száz szarvasmarhát vágna le, melylyel nyereséges kereskedést üznek Törökországba. Fris pecsenye, finom bor és vig zene csalja ki ide ilyenkor Bukurestből a népet. Itt terítették számunkra is búcsuasztalt.

Aznap még a Jálomicsa homoktengerén átgázolva *Urzicsémébe*, egy kisdud mezővárosba hajtottunk. Ezen, máskor oly dús növényzetű oláh alföld, a tavalyi és ideai szárazság miatt oly gyászkepet mutat, mely akaratlanul leveri az utazó kedélyét. A beláthatatlan nagyságu és egymást érő juh- és baromcsordák csaknem kétségbeesve verik nap-estig a homokos kopár földre állaikat, a nélkül, hogy valaha jól lakhatnának. Még egy ilyen száraz év s a dús oláh alföld édes hazánk 1863-iki szomorú sorsára jutand. Már is sokan áthajtották a Dunán baromcsordáikat, nem nézhetvén, hogy e kopár legelőkön éhen veszzenek el. — És e sötét kép így tart egész Brailáig, hol azonban kissé már virulóbb a táj, s vigabbak az állatok és emberek.

Harmad napon, délfelé érkeztünk Brailába, elpedve a szomjuságtól s megronesolva a rozszuktak vize és a rettentő por miatt. A városban még jól körül sem tekinthettünk s már hajóra kellett szállnunk, hogy a „*Tibiskó*“ derék kapitánya, ki a legnagyobb szivességgel üdvözült, még ez nap levihessen Galacra s hogy ott is felrakodva, korán reggel lejobb indulhassunk. — Brailát futólag megtekintve, mások véleménye szerint is Oláhország legszebb, legcsinosabb városának nevezhetjük. Monumentalis épülete az új görög templom leendő, melyet az ott letelepedett görögökkel nemzeti-ségük kitünő szeretete épített, miután *Kuza* alatt a görög nyelvet az oláh templomokból kitiltották. Estére leértünk Galacra, a hajdani *Etelköz* e lapályos vidékére, melyen a városnak egy része a Duna partján, nedves, szurtos téren, szebb része pedig egészségesebb és gyönyörű kilátásu fensikon fekszik.

Midőn Brailából indulandók voltunk, harsogó zene és kurjongatás hangzott a partról hajónk felé. Mi lehet ez? Kérdém egy ösmerősömtől, — hiszen tudtomra ma nincs ünnep, s a gabonarostálók hatalmas porfellege is, mely a partról felénk kanyargott, mellettem bizonyított. „Ezek görög önkényesek; most vesznek búcsut s velünk jönnek, hogy kandiai testvéreiknek segélyére siessenek,“ — lön a válasz.

Galacon az estét a hajón töltöttük, hajónk udvarias személyzetének s főleg kedves kapitányunknak társaságában, ki maga sem tudta pontosan megmondani indulásunk óráját. Ebből egy kis tragikomikum fejlődött ki, mit el nem hallgathatok, miután megtörtént. Utazó bajtársommal korán felkeltünk és úgy szólva kiloptuk magunkat, hogy a városban széttekintsünk, miután visszajövet Küstendse felé akartuk venni utunkat, és sajnáltuk volna Galacon szét nem tekinteni. Behatoltunk tehát a város felső részébe, s onnan a nap feljövételénél Bulgária regényes vidéke szemléletébe és aprólékos vásárlásainkba annyira belemerültünk, hogy midőn észrevettük magunkat, az óra már nyolcat ütött. Kapitányunk sem volt rest, sietett, hogy mielőbb kedves barátainkhoz vihesen bennünket s gondolva, hogy még mindnyájan kabinetünkben alszunk, már fél nyolckor elindult. Egy negyed kilencre értünk a parthoz, hol „*Tibiskónk*“nak csak hült helyét találtuk. Nem kísérlem meg leirni boszankodásunkat. Elég az hozzá, hogy nekünk három napig Galacon kellett maradnunk s béketűrőssel fogadni, a mit megváltoztatni nem állott hatalmunkban. Hozzá fogtunk tehát a kies vidék részletes szemléléséhez, miután a vá-

rosban ügyünket rendbe hoztuk. Mindenekelőtt bérkocsira kapva, kihajtottunk a *Vád-ungur* = Magyar-rév nevű falura, mely falu Galactól északra fekszik, s immár Galac külvárosának tekinthető. Felséges kilátás nyílik innen északkeletre a tóra, délre a bulgáriai Kékhegyekre, melyek között kigyózik a hatalmas Duna, számtalan vitorlásával és gözhajójával.

Magyar-Rév östörténetünk ama szent emlékét örökíti, midőn még őseink *Etelközben* lakván, Leo görög császár meghívására a bulgárok ellen e helyen szoktak volt átszállani. E magaslaton fekvő faluban bár egy magyar leánycseléden kívül mással magyarul nem beszéltünk, mégis otthonosan éreztük magunkat.

Eltelt a három nap, melyet Galacon, tudványunk kielégítése miatt kelle kiállanunk. Magyar beszédben azonban nem volt fogyatkozásunk. A Dunagözhajózási-társulat ügynökségének rakpartján, — mely a „Lloyd“ és „*Messengeries*“ rakpartjainál sokkal élénkebb és rendezettebb — számos magyarhoni atyánkfíával találkoztunk. Benn a városban is megvendégelt egy hazánkfia, kivel a télen Pesten találkoztam, s ki akkor a galaci magyar egyház számára oly gyenge sikerrel kéregethetett. A templomhely, mint mondá, meg van véve, de az építést jobb időre kell halasztaniok. A rom. katolikusoknak és a lutheránusoknak igen csinos egyházi épületeik vannak.

Találkoztunk itt többek között egy jól öltözött bukott nővel is, kit azonnal fölismertünk, hogy székegy nő. A kivándorlásnak egyik szomorú áldozata volt ez, milyennel fájdalom! mindenfelé találkozáink. Galac a Székelyföldhöz közel esvén, igen sokan keresnek ott jobb jövőndőt, de legtöbben lélekben-testben megtörve hagyják oda. Ha majd a vasút idáig nyulik, szép piaca nyílik itt az erdélyi iparnak, s akkor a szegény székekység sem leendő arra kényszerítve, hogy utazásra költsen napi bérecskéjét. Addig a kivándorlás merő nyomoruság.

Szeptember 23-án vettünk búcsut Galactól, a francia „*Messengeries*“ egyik csinos hajóján. *Tulcsáig*, hova 11 órakor értünk, a Duna mindkét partja változatos és kies tájakat tüntet elő, de *Tulcsától Szulináig* lehetőleg unalmas. Valóságos nád-erdő között kanyarog a Dunának ezen mély, de keskeny ága *Szulináig*, hol hat óra hosszat nem láthatni egyebet a széles láthatáron, mint nád-erdőt, vitorlás hajókat és egynéhány török őr-tornyot.

Türelmetlenül vártuk, hogy a nádtenger helyett láthassuk már valahára a valódi tengert. Este hat

órákor teljesült e kívánságunk. Csudálatos bámulat érzelme lepi meg a keblet, midőn e roppant hullámzó víztömeget megpillantjuk, s mintegy várva

dett jobbra-balra, előre-hátra düledezni, de miután láttuk, hogy mások fel sem veszik, mi is úgy tettünk, jól vacsoráltunk és késő éjszakáig mereng-

A háremben. („Kirándulás Konstantinápolyba” e. cikkhez.)

várjuk, hogy hát mikor leszünk tengeri betegek, a mivel úgy szeretik ijeszteni az embert. De mi e betegségben nem részesültünk. Midőn a Duna torkolatán kiszaladt hajónk, meglehetősen el kez-

tünk e roppant víztömeg holdvilág által ezüstözött hullámain.

Szeptember 24-dikén reggeli kilenc órákor értünk a *várnai* kikötőbe, hol a szédelgésből is

Mózes megmentetése a Nilusból. (Delaroche rajza.)

kijutott osztályrészünk, miután hajónk horgonyt vetve is, két óra hosszat folyvást düledezett.

— Önök ugy-e bukuresti magyarok? szól egy hang nemzeti nyelvünkön, a mi egyszerre felvillanyozott.—Én a várnai magyar orvos vagyok, itt van nőm, fiam és egy nagy leányom is; ezekkel együtt bejöttünk tegnapelőtt a *Tibiskóra* s láttuk kegyetek nejeit is, ők is egészségesek voltak.

Jó két óráig beszélgettünk ezen derék honfitársunkkal magyarul, a sok francia bámulatára, kik körülfogtak.

Mikor mehetne el egy magyar ember *Várna* alatt, hogy Hunyadi emlékének ne szentelne egy pár kegyeletos pillanatot? Sajnosan esett hallanunk, a mit Bukurestben is hallottunk, hogy a lengyel emigránsok által 1857-ben itt emelt emlékkövön *Ulászló* mint lengyel király van örökítve, de egy szó sem említi, hogy magyar király volt s Hunyadi neve is ki van hagyva.

Elég időnk levén, mig hajónk le és felrakodott, addig gyönyörködtünk a személy- és teherszállító csolnakosok roppant gyakorlottsága és hidegvérűségén. Az északi szél jóformán beköszöntvén, az apró csónakok, mint könnyű lapda ugrándoztak a hajó körül s távolabb a haragos hullámokon. A tenger ezen bérkocsisai azonban mindezt föl sem véve, sietnek végrehajtani kötelességüket s dicséretükre legyen mondva, nem is olyan dacos követelők, mint a pesti bérkocsisok. Maga *Várna*, mert jövet én is kiszálltam egy órára — a tengerről tekintve nagyszerű panorama, de utcái, a követségeket kivéve, szűkek és rondák. Épen a napokban nyílik meg a rustsuk-várnai vasút.

Délután két óraker szedték fel hajónk horgonyát. Szelünk mindjobban dúdolt s estefelé már nem gyönyörködhettünk a hold által ezüstözött hullámokon; e helyett hatalmas hullámcsapásokat kapott hajónk. Sokan megbetegedtek, de mi jól vacsoráltunk s francia utitársaink hasztalan várták, hogy az asztaltól majd mi is félreállunk.

Szeptember 24-én reggeli hat óraker értünk a *Bosporus* torkolatához. Hajónk hánykodása tüstént megszűnván, mindenki sietett a fedélzetre, bámolni a világ ezen legfelségesebb szépségét. Az egész tengerszoros rakva volt vitorlás hajókkal, de egyszersemind sárga lobogókkal is, jelétül, hogy veszteglőben vannak. Még csak ez volt hátra! Azonban hajónk ügyes orvosának kétszeri kiszállás után sikerült kiragadni minket e kétséges helyzetből, bár mindenütt sokat időzött, s így csak tíz óraker érhetünk *Péra* alá, hol kedveseink reánk várakozva, leirhatatlan örömmel röpitettek *Czakó* barátunk vendégszerető hajlékába.

Sok szép toll irta le már a *Bosporus* szépségeit, s így én csak azt mondom, kinek isten módot adott, ne szálljon sirjába, mig e helyet meg nem tekinti.

Itt a szív, lélek valami oly gyönyört élveznek, mit leírni szegény a nyelv; mit látni igen, de elbeszélni nem lehet. A mult dicsőségének romjai, a jelen kor nagyszerű találmányai itt egymással párosulva, varázsszépségüvé alakították át ezt a csatornát. Van egy hazánkfia, a kinek jól van dolga egyebütt, s a ki, ha *Konstantinápolyba* megy, ott rendesen elveszti, a mit másutt szerzett; ő mégis oda mindig visszavágyik.

Mielőtt egy rövid levélbe foglalnám a *Konstantinápolyban* megszemlélt nevezetesebb helyek leírását, bemutatom a nyájas olvasónak *konstantinápolyi hazánkfiat*.

Először említem házi, gazdánkat: *deézi Czakó Jánost*, kedves fiatal nejevel, kik semmi áldozatot sem kíméltek, hogy e néhány napot reánk nézve feledhetlenné tegyék. Azután *Kun Albert* pérai kereskedőt és *Szilágyi Dánielt*, e szerény jellemű kitünő orientalistánkat. — *Czakó* 1861-ben költözött át *Brailából* s azóta mint gyógyszerész és droguerista kitünő nevet szerzett a „*Vélics és társa*“ cégnek. *Kun* és *Szilágyi* 1849-beli emigránsok, kik sorsukkal korán számot vetve, mindketten kitünő állást tudtak kivívni maguknak. Utánuk bemutatom *Lázárics Károly* urat, a „*Tibiskó*“ kapitányát, a ki mindenképen igyekezett helyrehozni azon el nem követett hibáját, hogy minket *Galacon* felejtett, s végre *Czakóné* szüleit, kik minket az idejövetelben több héttel megelőztek.

Szeptember 25-én borongós idő volt, s csak estefelé mehettünk fel a *Czakó* szállásához közelfekvő *Galata* tüzlátó tornyába, hogy fogalmat szerezzünk *Konstantinápoly* roppant nagyságáról és azon főbb pontokról, melyeket megszemlélendők valánk. — Gyönyörű kilátás nyílik innen az *Aranyszarv* nevű öbölre, *Stámbulra*, tul a *Bosporuson* *Skutarira*, le egész *Kadikőig*.

Szeptember 26-án reggel, sőt ez egész napon át szünet nélkül csorgott az eső annyira, hogy szobánkat is alig tudtuk megvédelmezni, mert itt a ház bér ugyan hallatlan nagy, de a házak annál gyarlóbbak. Azonban ez esős idő sem volt unalmas, mert a dörgésnek annyiszor ismételt hangját és rettenetes csattanását még eddig soha sem hallottuk. Ezen kívül lakásunk tetejéről gyönyörű volt a kilátás a *Bosporusra*, le a *Bulwer-szigetig*, s a megszámlálhatlan csónak az eső dacára is szünetlen sürgött forgott jobbra-balra, mig egy-egy nagy gőzös elsivította magát annak jelétül, hogy helyet

csináljanak. E sipolás is szakadatlan, miután a kis gőzösök, a közlekedés fentartói, soha sem állnak meg. Megkapó látvány a *Bosporus* és az *Aranyszaru* este, midőn minden csónakon egy-egy lámpa vilá-

git. Olyan illumináció ez, melyet mi szárazföldi emberek a legnagyobb ünnepélyeken látunk csak kicsinyben.

Koos Ferenc.

Az atlanti távirdai huzal.

(Folyt.)

Az egész út alatt az elektrikusok, a huzal izoláltságát illetőleg folytonos kísérleteket tettek, s a táviratozás a hajó s a szárazföld közt szakadatlanul folyt.

Az irlandi partoktól nyugat felé a tenger fenéke 250 t. mértföldre csak 8000 lábat sülyed, azért e távolságra a tavali huzal megfelelő hossza használtatott, az ujat a mélyebb részekre tartották fenn. Az egész vonalban három oly veszélyes pont volt, a hol a meghiusulástól tartani kellett; az érdekelték tehát aggodalmas feszültséggel fordították pillantásaikat azon időpontokra, midőn az óriási hajónak e veszélyekkel küzdenie kellend. Mindaddig, míg a tenger mélysége 8000 lábnál többet nem tett, nyugodtan lehettek; mert ha, a mi valószínűtlen volt, a huzal e mélységben elszakad vala is, annak felhalászása, összetoldása s újra lebocsátása kevés időbe került volna. De több helyen 12—15000 láb mélységben kellett azt el-sülyeszteni, mi az által vált veszélyessé, hogy e mélységek nem fokozatosan, hanem egyszerre állnak be. Habár az e helyütt előbb eszközölt mérések hirtelen beálló meredek lejtőket nem is mutattak ki, nem kell feledni, hogy mérések ily mélységekben sem oly rövid közökben, sem oly biztossággal nem eszközölhetők, hogy azokból helyes következtetéseket lehetne vonni a fenék alakzatára nézve. Sőt valószínű, hogy az itt igen egyenetlen, s hogy épen ez által szenvedett az előbbi huzalok izolálása sérüléseket.

Azonban e veszélyen is szerencsésen túl estek, s egy távirat, július 15-én este hírül vité, hogy baj nélkül átkeltek e mélységen, s hogy a hajó most már csak 10,000 lábnyi vízben van. A huzal izolálása tökéletes maradt, s a mi fő, a jelzések gyorsak voltak. Természetes, hogy a hajón minden lehető elővigyázattal éltek e veszélyes hely átkelésénél. A hajó 5 $\frac{1}{2}$ t. mértföldnyi teljesen egyenlő sebességgel haladt, míg a huzal 6 t. mértföldnyi gyorsasággal eresztetett le, mit a lebocsátó gépezethez alkalmazott dynamometerek által pontosan ellenőrizni lehet. Nem különben e nagyobb mélység miatt a huzalnak ehhez megfelelő nagyobb mennyisége (16 $\frac{1}{2}$ %-tólja) eresztetett le. Ezen elővigyázati intézkedéseknek lehet köszönni, hogy minden jól ment.

Az irlandi vizen túl az atlanti óceán ágya 200 t. mértföldre meglehetősen egyenlő síkot képez 11.000 láb mélységgel, azután azonban hirtelen 13.000 láb big sülyed, s ismét rövid idő alatt a fön-sík egy nemévé emelkedik 8000 láb mélység mellett. E második veszély is 16-án este szerencsésen legyőzetett, s már csak a harmadik maradt, hol a 30. hossz. fok közelében a mélység 15.000 lábbá növekszik. Este 16-án a Great Eastern már 381 t. mértföldet haladott, és 447 mf. huzalt sülyesztett el.

A nagy hajó a legszebb idő kedvezése mellett folytatá utját kísérőivel együtt, és 19-én érte el a Valentiától mintegy 600 mértföldre nyugat felé eső azon helyet, hol az említett 15.000 lábnyi nagy mélység kezdődik, s a hol a tavali huzal elveszett.

Másnap még egy nehéz munkát kellett elővenni. Tudniillik a hátulsó tartányban foglalva volt 840 mföld hosszú huzal már majdnem egészen kifogyván, az első tartányban lévőt kelle megkezdeni s az átemelő gépre helyezni. E művelet a hajó nagy hossza miatt a legnagyobb kockázattal járt, mert a legcsekélyebb hamis hajlítás, egyetlen ember elnézése, vagy egy ütés a huzalra, ketté szakadását okozhatá. Szerencsére ugy történt, hogy a dolog nappal vétethetett elő, s az egész jól folyt le. A fő feltétel egy huzal-hajó helyes működésére abból áll, hogy változatlan egyenes fekvését a vizen, a munka alatt megtartsa. Ha e fekvése tetemesen változik, ugy hogy vagy az eleje vagy hátulsó része mélyebbre sülyed, hajókázási tulajdonai is ahhoz képest változnak. Roszul tartja meg irányát és szabálytalanul vitorlázik, mindenekfelett pedig a hajó hátuljáról leeresztett huzal az okozott feszülés folytán könnyen ketté szakadhat, ha pl. a hajó elől nagyon mélyen lesülyedne, s hátsó része ehhez képest magasra kiemelkednék a vízből, s ez által a huzal irányával annál hegyesebb szögletet képezne.

Hogy ez elkerültessek, a huzalt a hajó három különböző pontjára kellett elosztani: elől, hátul és középett.

A kifutott huzalrész sulya, megfelelő vízmennyiségnek az illető tartányokba való beszivattyúzása

által pótoltatván, a hajó eredeti fekvése folytonosan fentartatott s ez eredményezte haladásának azon csodaszzerű szabályszerűségét, melynél fogva a Great Eastern egész útja alatt minden nap majdnem ugyanazon távolságot ment.

Julius 23-án a Great Eastern az utolsó nagyobb veszélyen is tulesett, meghaladta volt a tenger legmélyebb katlanát, 1500 mértföldnyi huzal már le volt bocsátva, s a fenék lassankint 15,000 láb mélységből 300 lábra emelkedett föl Neufundland közelében, a Heart's Content öbölben, hol az amerikai parti végnek kellett kezdődnie. A távirati jelzések a víz nagyobb nyomása s alanti hőmérséke következtében, melyek a sodrony vezetési képességét igen növelték, erősebbekké és világosabbakká lőnek, mint kezdetben voltak, s az érdekeltek most már bizonyossággal remélheték a vállalat sikerét. Még ugyan két napig kellett a Great Easternnak küzdenie a sűrű köddel, mely a neufundlandi zátonyok közelében már annyi hajónak veszélyére vált, de ezen akadály is, az oly gonddal tett elővigyázati intézkedések folytán legyőzték és július 27-én fejeztetett be egy oly mű, mely nagyszerűségére nézve magán áll a világon, s melynek haladását milliók feszülten követék. Tudomány, technikai ügyesség, szellemi bátorság és physikai erő, hajthatlan kitartás, és a közreműködők egységes törekvése kivitték a lehetlennel képzeltek. A történelem a békének kevés hasonló művét tudja felmutatni, s e mű kétség kívül áldásthóó lesz az emberiségre nézve.

Nem maradt egyéb hátra, mint Neufundlandot az amerikai szárazfölddel összekötni, s ezt július 31-én és aug. 1-jén az Albany nevű gőzös hajtotta végre. Miután a távolság csak 70 mértföldet tesz s a tenger itt aránylag nem mély, a huzal lerakása itt nem járt nehézséggel. Végre aug. 4-én az egész vonal a forgalomnak átadatott, s ez által Európa s Amerika viszonyaiban új aera nyílt meg, melynek jelentősége a kereskedelem és forgalom, egy századunk egész mivelődési történelmére nézve kiszámíthatatlan becsü lesz. A Poroszország, Olaszország és Ausztria közt létrejött békeelőzmény volt az első hír, melyet a huzal az amerikai kontinensre átröpített.

A Great Eastern által megoldandó második nagy feladat az volt, hogy a tavali huzalt fölkeresse és mint második távirati vonalt bevégezze. Ha meggondoljuk, hogy az elszakadt huzal az ocean 15,000 láb mélységében volt eltemetve, hogy a jelző hordókat, melyek elsüllyedése helyén erős sodronyokhoz voltak horgonyozva, a vihar és hullámok már rég elűzték, s hogy e szerint a hajók

csak astronomiai észleletek és számításokhoz folyamodhattak, meg fogjuk itélhetni, hogy mily óriási munka várt rájuk, s hogy önbizalomra volt szükség, hogy egyáltalában hozzáfogjanak. De a vállalkozóknak semmi kétségek nem volt, hogy ez is sikerülend, s mihelyt a Great Eastern elvégezte első nagy művét, azonnal megtették az előkészületeket a másodikhoz. Az e célra készített és csekély eltérésekkel követett munkálati terv következő volt:

A huzal lerakása után a Great Eastern három kísérője: a Terrible, Albany és Medway szénkészletüket a legnagyobb sietséggel kiegészítették. A Terrible és Albany elsők voltak, s utnak indultak azon geographiai pont fölkeresésére, hol a tavali huzal elszakadt.

Mihelyt e pontot elérték, az utasítás szerint jelzőhordók voltak kivetendők, hogy a huzal fölkeresésénél ismertető jelekül szolgáljanak. A Great Eastern és Medway követték az előbbieneket, s ha azok késeletnének, úgy hogy megérkezésök előtt a jelzőhordók már le lennének rakva, akkor maga az Albany kezdje meg a keresést. E célra ellátták a legtökéleteseb sülyesztő s felgombolyító gépekkel, jelzőhordókkal és dynamometerekkel, mely utóbbiak pontosan jelzik a huzalra s a gépekre gyakorolt feszülést. A jelzőhordók lerakása után kezdődik a felhalászás munkája. Ez úgy történék, hogy a hajók a keresésre szánt és sodronykötelekhez erősített csákllyákat óvatosan lebocsátják, mindaddig, mignem azon bizonyosságot nyerték, hogy a tenger fenekét elérték. Ekkor aztán evezzenek a hajók derékszögben azon vonalhoz, melyben [a huzal le van rakva, 10 tengeri mértföldet éjszakra s ugyanannyit délre. Azon esetre, hahogy az Albany megtalálja a huzalt, emelje fel óvatosan, gépeinek tulmegeröltetése nélkül, és erősítse meg a csákllyakötelet egy igen nagy jelzőhordóhoz. Aztán keresse fel ismét a huzalt tovább kelet felé, akassza fel ugyanazon módon s ezt folytassa így mindaddig, mig többrendü ily öblök lesznek közel a felszínhez, hogy megérkezvén a Great Eastern, azok egyikét aránylagos könnyűséggel egészen felhuzhassa s összetoldhassa a fedelen levő huzallal. Ha azonban a Great Eastern és Medway odaérkeznének, mielőtt az Albany a huzalt megtalálta, mind a hárman együtt fogjanak hozzá a kereséshez, három-három mértföld távolságra egymástól, akkép, hogy a Medway a legnagyobb ponton legyen a legnagyobb emelő erővel, közepett a Great Eastern kevesebb erővel, s keletről az Albany a leggöngébb emelő erővel. Ha a Medway el találná szakítani a huzalt, akkor a

már félig felvont sodronyt a Great Eastern csákllyái tartanak s a huzal feszülése kevesbítették.

Nem az volt a szándék, hogy az elszakadt huzal valóságos vége huzassék fel, mivel az össze van bonyolítva mindazon nehéz csákllyákkal, s még nehezebb sodronykötelekkel, melyekkel tavál öszszel felhalászása megkísértetett. Söt inkább az utasítás az volt, hogy mihelyt a Medway az ő részét a huzalból felhuzta, a Great Eastern és Albany pedig a magukét biztosították, induljon az első teljes gözerővel előre, hogy a huzalt ketté törje, s hogy így a huzalnak egy minden akadálytól ment véget nyerjenek.

S e program szerint történt körülbelül a felhalászás művelete tetteleg is.

Az Albany megtalálta a huzalt már aug. 10-én, mielőtt még a Great Eastern megérkezett, és fel is halászta, de az gépei tökéletességének dacára elszakadt, és egy második kísérletének is hasonló

kedvezőtlen eredménye volt. Augusztus utolsó napjaiban oda érkezett a Great Eastern és Medway is; s most mind a három hajó csákllyáival egyidejűleg kezdé a huzal keresését, melyet szept. 2-án szerencsésen fel is gombolyítottak. A tett elektrikus kísérletekből kitűnt, hogy vezetési képessége még tökéletes volt; ennek folytán össze is toldották, s a Great Eastern ismét nyugatnak vette utját, hogy a két kontinensnek kettős összeköttetését létrehozza.

E nagyszerű mivelet is sikerült. A hajó szept. 8-án érte el drága terhével a Heart's Content öblöt Neufundlandban, s a genialis mű, mely azon férfiakat, kik azt kigondolták és keresztülvitték, halhatlanná teszi, be volt végezve. Field Cyrus, Glass, Verley s Anderson neveik a mivelődési történelem lapjain örök fényvel fognak ragyogni. *)

(Vége köv.)

Reményi Antal.

B Á R Ó B e u s t .

Az egykori szász miniszter, ki jelenleg mint osztrák külügyminiszter a bécsi kabinet egyik legfontosabb állását foglalja el, 1809. jan. 13 kán Drezdában született s teljes neve: Báró Beust Fridrik-Ferdinánd. Tizenhárom éves koráig anyja, egy igen művelt lelkű nő nevelte; ekkor a drezdai szent-kereszt iskolát kezdte látogatni, innét pedig a göttingai egyetemre ment, hol szorgalommal tanulmányozta a történelmet és közgazdaságtant, s 1829-ben a lipcsei jogegyetemen doktorrá avattatott föl.

Hivatalnoki pályáját 1831-ben kezdte meg a szász külügyminiszteriumnál. A következő években beutazta Svájcot, Francia- és Angolországot, hogy ez államok törvényeit, szokásait és jellegét tanulmányozza. Ez időre (1836) esik titkári kineveztetése a szász követséghez Berlinbe; két évvel később Párisba, 1841-ben pedig megbízatásokkal Münchenbe küldetett, s ott nőül vette Jordan báyor tábornok leányát. 1848-ban már mint szászországi követ, miniszteri ranggal, ment Londonba.

Az 1848-ki forradalom kitörésekor, mely valamennyi államot mozgásba hozott, Beustot a szász kormány egy magasabb állásra hívta vissza hazájába. Miniszter lett Drezdában, de az események

B. Beust, külügyminiszter.

oly rohamosan haladtak, hogy rövid időköz alatt három miniszterium követte egymást, s Beustnak be kellett érnie a szász követi állomással Berlinben. 1849. febr. 24-kéig maradt ott. Ekkor a rend már helyre levén állítva, visszatért Drezdába, s az új miniszteriumban átvette a külügyek tárcáját, s e mellett később közoktatásügyi miniszterré is kineveztetett. — Ez állásában megmaradt egész a folyó évi háboru után kötött békéig.

Ausztria iránt mindig barátságos érzelmekkel viseltetett. Az 1859-ki olasz hadjárat alatt segílyt akart kieszközölni a német Bundnál Ausztria számára, de a Bund oly soká késlekedett, s a béke oly váratlanul gyorsan jött, hogy fáradozásai hasztalanok lettek. Ausztria iránti buzgalmának róható föl Teleki Lászlónak 1861-ben általa eszközölt elfogatása is, mely Beust nevét Magyarországon nagyon népszerűtlenné tette.

Az ez évi háboru alkalmával Beust vitte ki,

*) Mult számunkban az atlanti huzal átmérője sajtóhibából 1 1/8" helyett 2 1/8"-nek van téve. Ily vastag s 1700 mértföld hosszú huzal még a Great Eastern hajon sem fért volna el.

hogy Szászország nemcsak Ausztria mellett nyilatkozott, hanem szövetségese mellett mindvégig híven részt vett a harcban. A béke megkötése után lemondott szász miniszteri állásáról, s rövid

idő múlva (okt. 30-án) már osztrák külügyminiszternek neveztetett ki, legujabban pedig egyszersmind a császári ház miniszterének is, a mely állásban ő az első protestans.

Egy hét története.

— Novemb. 16. —

(VK.) Az írók *egyesülnek*. Meg akarják mutatni, hogy a sajtónak bármily sokféle feje legyen is, de azért mégis csak egy testet képez, s van olyan kalap, mely alatt ép úgy elérhet a „Pesti Napló“ simára kefélt tisztességes coiffure-je, mint a „Pesti Hirnök“ színe-hagyott ódon parókája, a „Hon“ erős bozontos üstöke, az élelapok szúrékony lécszög haja és a szépirodalmi lapok illatos puha fürtjei.

Greguss Agost, e tevékeny, munkás író, ki a Kisfaludy-társaság ügyeit vezeti, az akadémiai szótárnál dolgozik, a képviselőház naplóját szerkeszti, Shakspeare-t fordítja, kritikákat és bölcsészeti cikkeket ír, — néha néha arra is rá ér, hogy ábrándozzék.

Egy ily órában Columbus lett, s fölfedezte a — *hirlapírói egylet* eszméjét.

Sokan álmodoztak már erről ő előtte is, de végre is csak ő tette ki lábát először a száraz földre, eszméjének hajóját kikötve a „Hon“ révpartján.

Teljes elismerés a főpolgármagynak és a városi cerimóniák nagy-mesterének, kik a járvány idejében úgy neki estek a sajtónak, hogy e sajtó munkásai egy pillanatban kezet fogtak egymással, s egyszersmind bevallák: mennyire előnyös volna, ha a közérdekek mezején lenne egy-egy pont, hol szerteágazó ösvényeik összetalálkoznának.

A költőkről mondja egy olasz író: „dicső nép, midőn nem nevetséges, és nevetséges, midőn nem dicső.“

A sajtó embereiről is el lehet annyit mondani, hogy nagy súlylyal bírnak, ha erejüket jól használják, és erőtlenek, ha e súlyra nem törekeshetnek.

Hogy nálunk a sajtó eddigelé nem vált valami nagy hatalommá: egyik oka bizonyára az, hogy magok a sajtó munkásai is könnyen vették a dolgot, s a helyett, hogy igyekeztek volna *testületi szellemet* fejteni ki maguk közt, inkább pajtáskodtak vagy veszekedtek.

Az idő maga is sokáig keserítő, izgató hatással volt, s a viták átcsaptak az ingerlékeny személyeskedésekbe. A polemiát gyakran doronggal irták, és nem egyszer karddal vagy pisztolylyal végezték. Azonkívül hagyták nőni a burjánt, s el-

hallgaták a visszaéléseket, melyek az irodalom nevében az irodalom tekintélyét ásták alá.

Ez is egyik átka volt a meghasonlott korszaknak, midőn csak egymást téphetők, kevés remény és sok kétség között.

De a mint jött a derültebb idő, hozva az alkotmányosságnak legalább reményeit, eszmélkedni kezdünk, hogy tulajdonkép az irodalomnak mélyebbre ható súlylyal kellene bírnia.

Azóta láthatólag változott az irodalmi hang, s nemes viták váltották föl a kicsinykedő személyeskedéseket. Küzdenek és nem civakodnak többé.

Megesik ugyan néha, hogy egy két lap most is csak neki esik egymásnak, de ez nem a hangadók körében történik. Legfőlebb a „Pesti Hirnök“ és az „Idők Tanúja“ adják meg néha egymásnak a magukét, teljes keresztényi és felebaráti szeretettel. Ez például azt mondja amannak, hogy „a hielgés rút felhőin úszik“, amaz pedig ennek, hogy „a politikai sokszinűség szánandó histriója“: hanem hát ez nem annyira boszantja, mint inkább mulattatja a szabadelvű magyar embert, ki valószínűleg teljes készséggel ismeri el, — kielégítve ezt is, amazt is, — hogy mind a kettőnek igaza van.

Másfelől mindenütt csak oly viták folynak, melyekből okúl az olvasó, miután íróik nem egymás ellen fenekednek, hanem egymás eszméit és nézeteit rostálják.

Ily időpont magában véve is alkalmas, hogy összebb hozza hirlapíróinkat.

Múlt vasárnap össze is gyűltek vagy ötvenen, hogy Jókai Mór elnöklete alatt megvitassák az írói egylet eszméjét.

Ha illik bírálat alá vonni oly tervet, melyért köszönettel, sőt siker esetén hálával is tartozunk, akkor ki kell mondanunk, hogy Greguss közzé tett tervezete nem volt eléggé szabatos. Cikksoarának címe: „Hirlapírói egylet“, míg maguk a cikkeik annyi föladatot karoltak föl, mennyit egy szűk körű „journalista“ kör alig oldhatna meg. A sajtó tekintélyének emelése — a mi a földolog — mindenestre leginkább tőlünk függ; de annyian nem vagyunk, hogy a tehetségek anyagi és erkölcsi támogatására, s egy társalgó kör költségei viselésére elegendők volnánk.

Arról folyt tehát a vita, hogy tág írói kör legyen-e, vagy csak a professionátus hirlapíróké, kik nem türhetnék el, hogy eljárásaiknak oly többség adjon irányt, mely nem tartozik a sajátképeni journalistikához, s ekkép irodalmi érdeke sem mindig ugyanaz.

Egy módosítvány szerint végre abban állapodtak meg: hogy legyen tehát tág irodalmi társaság, abban egy szűkebb hirlapírói osztályal!

Az alapszabályok kidolgozására pedig öt író választottak.

Akár élce volt, akár tapintat, (Jókaitól mind a kettő kitelik,) de mindjárt e választmány összeállításais arra utalt, hogy itt — török szakad — tűznek viznek, ecetnek és olajnak testvérisülni kell. Egy asztalnál, ugyanazon egyesület munkáival foglalkozva, egymás mellett fognak itt ülni: Ballagi Mór és Lonkay Antal, kik különben — egyik a „Protestáns egyházi lappal,“ másik az „Idők Tanujával“ kezében — egymással szemközt nem egy rohamot intéztek már; továbbá szintén Lonkay Antal és Vadnai Károly, kik hasonlólag többször váltottak már nyájas szöveget egymással, mivelhogy nem egyformán szeretik a jézsuitakat; végül Greguss Ágost és Ilméri, kik szintén nem egy úton haladtak különböző céljaik felé.

Hanem ehez az egylethez sem a politikai, sem a felekezeti kérdések nem tartoznak; mert hisz akkor a hirlapírói társulás biographiája egy szóból állana csupán, ez egyből — explosio.

De vannak fontos és nagy érdekek, a tudomány, költészet, művelődés, anyagi gyarapodás, községi ügyek, társadalmi állapotok s a közjó számos érdekei: melyeket egyformán mozdíthat elő minden író, akármelyik évszám álljon is politikai lobogóján. Ezek előbbre vitelére, a menyire lehet: összhangzatosabb működésre és általában az irodalmi hang emelésére egyesülnének ezúttal, ha ugyan e szépen hangzó ige testet ölthetne.

Természetes, hogy e ponthoz egy nagy *kérdőjel* illenék. De várakozzunk vele, míg az alapszabályok elkészülnek, s míg egy második értekezlet el nem dönti: ha vajjon nem csupán álmodoztunk-e?

Mialatt a hirlapírók e terv fölött először cselelték ki nézeteiket: ép akkor az „Angol királynő“ egyik szobájában a polgári hódolat egy ünnepléses jelenete folyt.

A *szegediek* küldöttsége nyújtotta át *Deák Ferencnek* a hatezer név aláírásával diszáló albumot, melynek — akármily művészi remekül állítá is

ki Posner — legfőbb diszét az a bizalom és hála képezi, melyet kifejez.

Vadász Manó — ki valószínűleg Klauzál Gábor üresen maradt helyét fogja elfoglalni a képviselőházban — meleg és minden szavában igaz beszéddel üdvözlé a nagy jellemű polgárt. Ha ugyan *szórszálhasogatók* akarnánk lenni, egy sorát meg kellene cáfolnunk, azt a sort t. i., „melyben ez ünneplé férfi „érdemekben *megöszült hajáról*“ beszélt, mert hisz az öreg hazafi haja ép oly változatlanul megtartá régi állandó színét, mint szive megtartá erős meggyőződéseit. A sok év és sok vihar egyiken sem változtatott semmit.

Deákot a tősgyökeres nagy magyar város ez ajándoka mélyen meghatá. Röviden és bölcsen felelt, mint rendesen szokott, s a küldöttek nem fogják egyhamar elfeledni, mily alkalommal szoríthaták meg Deák Ferenc kezét.

S hány kar nyúlt e héten, a viszontlátás örömteljes üdvözlései közt, ez áldott kéz felé, mely sok idő óta oly erősen jelöli a nagy és hányatott hajó irányát. Adja az ég, hogy ez a kéz ne is gyöngüljön meg addig, a míg az árboc ormára maga nem tűzheti föl a diadal zászlóját!

Feszült várakozással néz most mindenki a megnyilandó ülések felé.

Az izgalom nagyobb, mint a remény.

Nem akarunk korán örülni, s a helyett, hogy kendőinket vígan lobogtatnók: nyakig gombolkozunk a türelmes várakozásba.

A főváros csak megélenkült, de nem lett vidámbább. Az akadémia is hétfőn nevetett utójára.

Sok idő óta a komoly heti ülések egyedüli tréfáit azon hóbortos tervek és nézetek képezék, melyeket innen-onnan küldtek be a titkárhoz, ki azokat egymás után szépen bejelentgeté. Közébb is fordult elő két ily furcsaság. Egy minden áron nagy fölfedezésre törekvő szellem be akarja bizonyítani, hogy az angol és magyar nyelv rokonok, mert az angol child (gyermek) a cseléd szóhoz hasonlít. Egy másik pedig rösteli, hogy a rövid „Standrecht“ szót csak a „Rögtön ítélő bíróság“ hosszúságával bírjuk kifejezni, s ajánlja a „*Bílnőtört*“, mivel a statárium csakugyan nem tesz mást, mint tört vet a bűnnek. A tudósok nem méltányolták e törekvéseket, sőt nevetni sem akarnak többé, s ezért elhatározták, hogy az ily bejelentendő tárgyak ezután mindig a bizottság birálatán fognak keresztül menni, és a mi ebből következik: keresztül esni. A bukfcnc legalább nem a publikum előtt történik.

V e g y é s k ö z l e m é n y e k.

—v.— („*Mózes megmentése a Nilusból*“) címe a mai számunk 9-dik oldalán szemléltető rajznak. Lapunk képeiben azt is célul tűzte volt ki, hogy időnként kiválóbb festési művekkel is ösmertesse meg olvasóinkat; e végből közöltük már nemzeti muzeumunk legkitünőbb hazai műveinek másolatait, s ezért adjuk ma is egy nagynevű francia művésznek, *Delarochenak* rajzát, mely tökéletlen fametszeti utánzatában is fogalmat nyújt a világhírű francia mester egyszerűen nemes izléséről.

—v.— (*Az elefántcsontról*) Azon elefántok száma, melyeknek évenként el kell ejtetniök, hogy a világot a szükséges mennyiségű elefántcsonttal ellássák, sokkal nagyobb, mintsem gondolnók. Angliában a sheffieldi gyárakban évenként 20,000 elefánt csontját dolgozzák föl, pedig ez nem az egyetlen város, mely e cikk feldolgozásával foglalkozik. Az elefántéhoz hasonló csontot szolgáltat még az ormányos delfin, vagy is az ugynevezett narval, s az agyáros foka, de csak kis mennyiségben, s minthogy e tekintetben egyéb surrogatum ma még ismeretlen, azért megeshetik, hogy az elefánt lassanként egészen kipusztul a földről. — Legjelesebb elefántcsontot Afrika szolgáltat, mert bárha ez nem oly szép fehér mint az ázsiai, azonban színét tovább tartja meg, átlátszóbb, nem oly repedezett s igen szépen csiszolható. Az Oroszországból szállított elefántcsont kiveszett elefánt-és mammoth-fajok agyaiból áll, miket Szibéria északi folyóiban találnak.

—v.— (*Khinai igazságszolgáltatás.*) Bizonyos amerikai Khinában bepanaszolt egy öt megcsalt szabót. A bíróság ötven botütésre ítélte a szabót, mely rögtön kiszolgáltattott, melyért azonban a panaszos félnek ötven centot, azaz fél dollárt kellett fizetnie. Az amerikai azonban egy egész dollárt tett a khinai bíró elé azon kéréssel, hogy ennek másik felét is róják le a szabón botban. S a mit kért, megtörtént. A törvényszék pedig örült, hogy nem kellett fél dollárt visszaadni.

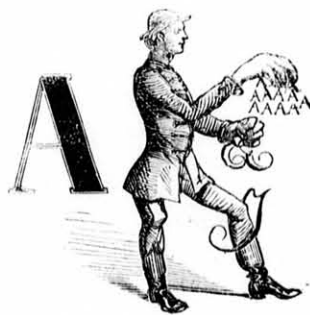
— (*A forró égöv erdői.*) Az egyenesen ég felé nyuló pálmák majdnem kizárólagosan a forró égövre szorítkoznak. De nem csupán palmafákkal vannak népesítve amaz óriási erdők, melyek a délköri tájakat mindenütt fedik, hol tetemes nedveség jár karöltve a magasfoku hőséggel. Óriási lombos fák törzsei is magasra emelik föl koronájukat. Sűrű kuszó növények áthatlanokká teszik az erdőt törzseikkel, ágaikkal kötelekként fáról fára tekerőzvé, gyakran száz lábnyira is terjedvén és oly sűrűn fonódván egymásba, hogy elkorhadt fatörzsek nem tudnak tőlük kidőlni. Ujabb

időben megmértek néhány ily növényt, s úgy találták, hogy hosszúsága 400 lábat meghaladt; sőt a kalamuszok, bizonyos kuszó pálmák közt 500—600 láb hosszúakat is találtak. A vándor gyakran csak éles vagy erős fejsze segítségével egyengethet magának utat. 30, 40, sőt 50 lábnyi magasságban meznélküli e kuszók törzse, mint egy kifeszített kötél, s csak azontul kezdődik rajtok a lomb és virág. — Ily módon lombok és virágok ernyőt képeznek a magasban, melyen napsugár nem hathat át.

— (*Spanyol törvény.*) Madridban egyik közlebbi lázadás alkalmával egy fiatal embert fogtak be, a ki szabadon bocsáttatása első pillanatát arra használta föl, hogy börtönörét keresztülszurja. Ezért ismét elfogták, halálra ítéltetett, s e napokban ki is végezték. Alig fejezte be szomorú munkáját a bakó, midőn őt magát is rendőrök vették körül, s láncokra verve a törvényszék elé hurcolták, hol a bíró következőkép szolt hozzá: „Ön azzal van vádolva, hogy egy embert életétől megfosztott.“ „Való!“ felelte a bakó. — „És mi indította e büntetetre?“ kérdezte tovább bírása. „A törvénynek kívántam engedelmessé válni, s kötelességemet teljesíteni“, volt a válasz. Másnap ezt a mulatságot a büntető törvényszéknél ismételték, a mely természetesen azonnal fölmentette a bakót. Hanem ezt a formalitást meg kívánja a spanyol törvény.

Rsz. (*Abder-Rhamán*) a néhány év előtt meghalt marokói császár mesés kincsesel bírt; azt mondják, hogy kincseinek roppant halmaza, melyet Tafiletben egy földalatti roppant ürben őriztetett, — *egy negyed milliárd* értékű volt. Serailjában 700 nő volt; testőr-csapatja 500 főből állott, s ezek mind *saját fia* i voltak.

K é p t a l á n y.

(Megfejtése a 47-dik számban lesz.)

A 42-dik számban közlött képtalány értelme ez: „*Kékden és görcsöt keres.*“

